

Yapay Zekâ-Edebiyat İlişkisi Bağlamında Akademik Literatür Üzerine Bir İnceleme

A Review of Academic Literature in the Context of the Artificial Intelligence-Literature Relationship

Selami Alan^{1*}
Büşra Şatıroğlu²

¹ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Bolu, Türkiye,
alanselami@gmail.com,
ror.org/01x1kqx83

² Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yeni Türk
Edebiyatı ABD, Bolu, Türkiye,
satiroglubusra1414@gmail.com,
ror.org/01x1kqx83

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Öz: Bilgisayar ve internet teknolojisinin bir ürünü olan yapay zekâ, gün geçtikçe gündelik hayatın neredeyse her alanına dâhil olmaktadır. Sürekli güncellenen yazılımlar ve dünyayı bir ağ gibi kuşatan internet bağlantıları sayesinde de gelişmekte ve güçlenmektedir. Yapay zekâ programlarındaki bu hızlı ilerleme doğal olarak dönemin edebiyatını ve edebiyat anlayışını da etkilemektedir. Bu doğrultuda birçok akademik çalışma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Bu makalede yapay zekâ ve edebiyat ilişkisini ele alan araştırmaların tespit edilip değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Araştırmada yapay zekâ ve edebiyat ilişkisini önceleyen, akademik nitelikte ve Türkçe kaleme alınan çalışmalar dikkate alınmıştır. Yapay zekânın ürettiği edebî eserlerin eğitimde nasıl kullanılacağını veya eser çevirilerini inceleyen çalışmalar edebî konulara temas etseler bile konuyla tamamen bağlantılı olmadıkları için kapsam dışında bırakılmıştır. Makaledeki bibliyografya oluşturulurken *Google Akademik*, *Academia*, *Researchgate*, *Dergipark* ve *Tez Merkezinden* elde edilen veriler esas alınmıştır. Ayrıca tespit edilen yayınların kaynakçalarının incelenmesinin yanı sıra *Kitapyurdu*, *Bkmkitap*, *D&R*, *İdefix* gibi kitap satış siteleri ile Milli Kütüphane tarafından hazırlanan yeni Kütüphane Otomasyon Sistemi *KAŞİF* üzerinden anahtar kelimelerle tarama yapılmıştır. Listedeki kaynaklar “makale, kitap ve kitap bölümleri, bildiriler, tezler, hazırlanmakta olan tezler” olarak gruplandırılmıştır. Böylelikle hem konu üzerine çalışmak isteyen araştırmacılara hazır bir liste sunulmuş hem de somut ve anlaşılır bir değerlendirme için zemin oluşturmak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Yapay Zekâ, Yapay Zekâ ve Edebiyat, Literatür Çalışması

Geliş Tarihi/Received: 20.08.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 28.09.2025
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
31.10.2025

Abstract: Artificial intelligence, a product of computer and internet technology, is increasingly becoming integrated into almost every aspect of daily life. Thanks to constantly updated software and internet connections that encompass the world like a network, it is constantly evolving and strengthening. This rapid advancement in artificial intelligence programs naturally affects the literature and understanding of literature of the time. Numerous academic studies have been conducted and continue to be conducted in this direction. This article aims to identify and provide a general assessment of these studies addressing the relationship between artificial intelligence and literature. Due to the limitations of this research, academic studies focusing on the relationship between artificial intelligence and literature, written in Turkish, were considered. Studies examining the use of literary works produced by artificial intelligence in education or their translations, even if they touch on literary topics, were excluded because they are not entirely relevant to the topic. The bibliography included in the article was based on data obtained from *Google Scholar*, *Academia*, *Researchgate*, *Dergipark* and *Thesis Center*. In addition to examining the bibliographies of identified publications, a keyword search was conducted using bookstores such as *Kitapyurdu*, *Bkmkitap*, *D&R*, and *İdefix*, as well as the National Library's new Library Automation System, *KAŞİF*. The sources listed are grouped into "articles, books and book chapters, proceedings, theses, and theses in preparation." This provides a ready-made list for researchers interested in working on the topic and aims to lay the groundwork for a concrete and comprehensive assessment.

Keywords: Turkish Literature, Artificial Intelligence, Artificial Intelligence and Literature, Literature Study

Extended Abstract

In the past, various robots capable of making independent decisions and acting at will only appeared in novels, science fiction, or movies. With the development of artificial intelligence, they have emerged from the real world and begun to emerge from the realm of science fiction. The existence of these robots and machines, which grace works of fiction, demonstrates that humanity's dream of building artificially intelligent beings dates back to ancient times. Indeed, it can be argued that humanity's quest to understand nature and itself is not merely a matter of developing tools to facilitate their work, but also a reflection of the exploration of their intellectual abilities and consciousness. Indeed, the technological products produced have emerged inspired by human nature and the process of self-discovery.

Literature, like an aesthetic mirror held up to human life, has the function of reflecting the changes experienced throughout history. It has been an effective means of conveying not only social events such as wars, migrations, disasters, and major epidemics, but also individual emotions such as dreams, loves, separations, joys, and sorrows. In this respect, while being influenced by periodic developments, it has also succeeded in guiding both the present and future generations. In recent years, a development that has influenced literature, as it has the entire world, has been the evolution of artificial intelligence programs. These programs, which are increasingly intervening in people's lives, have naturally begun to find their place in literary works. However, the relationship between these programs and literature hasn't just become a social issue; these programs have begun to play an active role in the fictional construction of literary works. Some writers and poets have resorted to using this software to create their works. This has led to the emergence of works written with AI support, beyond works specifically focused on AI. Consequently, this has led to some academic studies related to literature also turning to AI.

This study, which aims to identify and evaluate academic research directly addressing the relationship between artificial intelligence and literature, was conducted by scanning the websites Google Scholar, Academia, Researchgate, Dergipark, and Thesis Center. Numerous studies, particularly in the fields of translation and education, were identified during the search. However, even though these publications touched on literary topics, they were excluded because they were not entirely relevant to the topic. Furthermore, due to the limitations of the research, only academic studies written in Turkish that prioritized the relationship between artificial intelligence and literature were considered. Forty-eight studies were identified as a result of the searches conducted on the aforementioned websites. These studies were classified under the headings "Articles, Books/Book Chapters, Proceedings, Theses, and Theses in Progress." The percentage distribution of the identified studies was as follows: 50% Articles, 25% Proceedings, 16.7% Books/Book Chapters, 4.2% Theses, and 4.2% Theses in Progress.

Considering the distribution, it appears that studies on the relationship between artificial intelligence and literature are mostly in the form of articles. These articles, which constitute almost half of the identified publications, explore the topic from different perspectives. In this sense, the most frequently discussed topic in these articles was whether artificial intelligence could be considered a writer or poet. The ability of artificial intelligence to produce fictional narratives was questioned, and whether it could replace writers or poets in the future was discussed. Following the writing capability, other prominent issues were whether artificial intelligence could be used to analyze/interpret literary works and whether it was successful in visualizing fiction. These studies, conducted in the context of various literary genres such as poetry, novels, and fairy tales, generally concluded that artificial intelligence is currently inadequate in many aspects of literature, but that this situation is predicted to change positively in the future.

According to data obtained through research conducted in accordance with established criteria, the numerical majority of publications, after articles, are in the form of papers. These studies generally explore how artificial intelligence can be used in applications such as editing, analyzing, annotating, and

visualizing literary works. Many of the papers attempt to illustrate these ideas with exemplary applications.

The number of books and book chapters identified on the subject is relatively small compared to the number of articles and proceedings. In addition to examining the bibliographies of the identified publications, keyword searches were conducted through book sales websites such as Kitapyurdu, Bkmkitap, D&R, and İdefix, as well as through the National Library's new Library Automation System, KAŞİF. However, even if there were any, these books and book chapters were not identified, likely because sections on the relationship between artificial intelligence and literature were listed under subheadings. The listed works generally attempt to interpret how artificial intelligence has influenced literature throughout its historical development and what role artificial intelligence will play in shaping the future framework of literature.

Among academic studies on the relationship between artificial intelligence and literature, the smallest number has been found in theses. As of the date of this study, only four theses have been identified, and only two of these have been completed. This can be attributed to the fact that artificial intelligence, while its origins date back to the 1950s, has become increasingly active in social life in recent years. However, it is clear that academic studies in this field will increase in the near future. A check of the publication dates of the identified academic studies reveals a yearly increase in the number of studies. Indeed, the number of posts related to the topic is increasing daily in interviews conducted in popular media, published articles, and conferences. Similarly, the number of works produced with the support of artificial intelligence is also increasing. Therefore, it is essential to further increase and accelerate academic studies related to the subject in order to evaluate these works of aesthetic or popular nature, to draw scientific conclusions, and to determine what needs to be done and to carry out the necessary work and procedures based on the data obtained in the context of the future of Turkish literature.

1. Giriş

İnsanoğlu, zekâsı sayesinde en eski zamanlardan itibaren yeni bir şeyler keşfedip geliştirerek dünyayı kendi menfaati doğrultusunda biçimlendirmeye ve böylece yaşam standartını yükseltmeye çalışmaktadır. Bu sebeple elindekiyle yetinmemekte ve daima bir sonrakinin peşinde koşarak yeni keşifler yapıp yeni icatlar gerçekleştirmektedir. Sonu gelmeyen araştırmalar yeni fikirlerin doğmasına zemin hazırlamakta ve yeni buluşlara basamak teşkil etmektedir. Antik dönemlerden itibaren süregelen bu ilerlemenin temelinde bilgi ve birikimin sonraki nesillere aktarılabilmesi yatmaktadır. Kâğıt ve matbaanın icadıyla daha kalıcı hâle gelen bu aktarım; Coğrafi Keşifler ve Sanayi Devrimi gibi bütün dünyayı etkisi altına alan büyük çaplı gelişmelere neden olmuştur. Nitekim 18. yüzyıl itibarıyla Büyük Britanya'da başlayıp zamanla Avrupa ve Amerika kıtalarına yayılan sanayileşme sürecinde üretim artarken hammadde ihtiyacı da artmıştır. Makinelerin ve fabrikaların çoğalmaya başladığı bu evrede, insanların günlük yaşamlarına yansıyan değişikliklerin yanı sıra toplumsal yapılar, ekonomik düzenler ve yaşam tarzları da değişmiştir.

İnsanlığın teknolojik yolculuğunu beş temel çağa bölen Sanayi Devriminin ilk aşaması, buhar makinesinin keşfi ile olmuştur. Kas gücünün yerini yavaş yavaş makinelerin almaya başladığı bu süreçten birçok sektör etkilenmiştir. Elektriğin keşfi ve yaygınlaşması, Sanayi Devriminin ikinci aşamasını oluşturmuştur. Elektriğin kullanım amacının yaygınlaşıp kitle iletişim araçlarında da kullanılır olması, iletişim biçim ve kültürünü de değiştirmiştir. Artık gazete ve dergi gibi matbu iletişim araçlarına nispetle daha geniş kitlelere çok kısa sürede ulaşmayı sağlayan radyo ve televizyon, gündelik hayatta yerini almıştır. Üçüncü Sanayi Devriminin kilometre taşlarından birini internet oluşturmuştur. Dünya çapında bilgiye erişimi kolaylaştıran bu icat, bütün insanlığa yön verecek kadar etkili olmuştur. 21. yüzyılı kapsayan Dördüncü Sanayi Devrimi (Endüstri 4.0); robotların kullanılması, yapay zekânın gelişimi, 3d yazıcılar, nesnelerin interneti sayesinde ortaya çıkan dijital bir çağı ifade etmektedir. Bu durum iş, eğitim, sağlık, bankacılık, tarım gibi günlük hayatın her alanında toplumun yapısını da

derinden etkileyecek endüstriyel bir dönemin başladığının habercisi olmuştur. Teknolojik yeniliklerin insan ve doğa odaklı dengeyi gözeterek yeniden ele alınması ise Beşinci Sanayi Devrimi olarak adlandırılmıştır (Kılıç, 2023, s. 278).

Son yılların popüler mevzularından biri olan ve bu araştırmaya da konu edilen yapay zekâ, Dördüncü Sanayi Devriminin etkisiyle ortaya çıkan teknolojik gelişmelerdendir. Bu teknoloji; insan zekâsının yaptığı düşünme, öğrenme, problem çözme, analiz etme gibi yeteneklerin bilgisayar programları tarafından taklit edilmesine dayanmaktadır. Diğer bilgisayar programlarının yıllardır yaptıkları şekilde sadece verileri kaydetme ve otomatik aktarma işlemleriyle yetinmemekte, mevcut verileri işleyip duruma uygun çıkarımlar yapabilmektedir. Dolayısıyla yapay zekâ uygulamaları artık müzik ve resim gibi sanatsal alanlarda da eserler üretebilecek düzeye ulaşmıştır. Edebiyatın da bu sanatsal alanlardan biri olduğu gerçeğinden hareketle, yapay zekâ destekli uygulamalarla istenilen herhangi bir tür ve içerikte edebî metinler oluşturabilmek mümkün hâle gelmiştir. Yapay zekâ desteğiyle oluşturulan bu edebî metinler ise akademik çalışmalar yapan araştırmacılar için yeni bir alan oluşturmuştur. Nitekim yıllar ilerledikçe bir taraftan yapay zekâ destekli edebî ürünler çoğalırken diğer taraftan bunları inceleyen ve edebiyatın geleceğiyle ilgili değerlendirmeler içeren akademik çalışmalar da artmıştır.

2. Yapay Zekânın Gelişim Süreci

Geçmişte, kendi başlarına karar verme yetenekleriyle istedikleri gibi hareket edebilen değişik robotlar ancak romanlarda, bilimkurgu eserlerinde veya filmlerde insanların karşısına çıkarken yapay zekânın gelişmesiyle bilimkurgu evreninden sıyrılıp gerçek dünyada da yerlerini almaya başlamıştır. Kurmaca eserleri süsleyen bu robotların veya makinelerin varlığı, aslında insanoğlunun yapay zekâyâ sahip varlıklar inşa etme hayalinin çok eski zamanlara kadar uzandığını göstermektedir.

İnsanı diğer canlılardan ayıran en belirgin özelliklerden biri, zekâsına ev sahipliği yapan beynidir. Karmaşık yapısı sebebiyle beyin, tarih boyunca bilim insanlarının ve düşünürlerin araştırma konusu olmuştur. Elde edilen birçok bilimsel veriye rağmen gizemli yapısını hâlâ koruyan beynin nasıl çalıştığı ve ne tür işlevleri olduğunun keşfedilmesi için yapılan bu araştırmalar durmaksızın devam etmektedir. İnsan zihninin nasıl çalıştığı, öğrenme süreçleri, yaratıcılığının kökenleri üzerine yapılan araştırmalar, bir taraftan bilişsel bilimlerin gelişmesini sağlarken bir taraftan da yapay zekâ kavramını ortaya çıkarmıştır.

Türk Dil Kurumu, Arapça kökenli olan zekâyı; “İnsanın düşünme, akıl yürütme, öğrenme, kavramları ve nesneleri zihinde canlandırabilme, objektif gerçekleri algılama, yargılama, sonuç çıkarma, bedeni kontrol edebilme, duyguları doğru algılayabilme, değerlendirebilme, icat edebilme vb. yeteneklerinin ve becerilerinin tamamı; anlak, dirayet, feraset” (Türkçe Sözlük) şeklinde tanımlamaktadır. Bu yönüyle zekânın akıl yürütme, kavrama, anlama, yargılar çıkarma, bilgiyi dönüştürme gibi özellikleri bilim insanlarının dikkatini çekmiş ve teknolojik ürünler vasıtasıyla beyni taklit edebilen bir makine inşa etmeye çalışmışlardır. İngilizce’de “Artificial Intelligence (AI)” olarak isimlendirilen yapay zekâ (YZ) “kabaca; bir bilgisayarın ya da bilgisayar denetimli bir makinenin, insana özgü nitelikler olduğu varsayılan akıl yürütme, anlam çıkarma, genelleme ve geçmiş deneyimlerden öğrenme gibi yüksek zihinsel süreçlere ilişkin görevleri yerine getirme yeteneği olarak tanımlanmaktadır” (Karaduman, 2). Yapay zekâ terimi ilk kez, 1955 yılında ABD’de Dartmouth Kolejinde John Mc McCarthy, Marvin Minsky, Nathaniel Rochester ve Claude Shannon tarafından “Yapay Zekâ Yaz Araştırma Projesi” kapsamında sunulan metinde açıkça geçmiştir. McCarthy ve arkadaşları bu metinde yapay zekâyâ ilgili düşüncelerini şöyle dile getirmişlerdir:

“Darthmouth Koleji Hanover, New Hampshire’da, 1956 yazında, yapay zekâ üzerine 2 aylık, 10 kişilik bir çalışma yapılmasını teklif ediyoruz. Çalışma, öğrenmenin tüm yönlerinin veya zekânın başka özelliklerinin prensipte, bir makinenin taklit edebileceği derecede ayrıntılı olarak tarif edilebileceği kestiriminden yola çıkacaktır. Makinelerin dili kullanmalarının, soyutlamalar

yapmaları ve kavramlar oluşturmalarının, şu anda yalnızca insanlara özgü olduğu düşünülen problemleri çözmelerinin ve kendilerini geliştirmelerinin nasıl sağlanabileceğini bulmak üzere araştırmalar yapılacaktır. Dikkatle seçilmiş bir bilim insanı grubunun bir yaz boyunca bu problemler üzerine birlikte çalışmasının önemli ilerlemeler sağlayacağını düşünmekteyiz” (McCarthy vd., 1955, s. 2; akt. Doğan, 2021, s. 791).

Bu çağrı ile 1956 yılının yaz aylarında Dartmouth'ta alanın uzmanı bilim insanlarının katıldığı bir konferans düzenlenmiştir. Yapay zekâ kavramı da bu toplantıda John McCarthy tarafından literatüre kazandırılmıştır. Aslında yapay zekâ fikri daha önceki yıllarda, İngiliz matematikçi Alan Turing tarafından teroik olarak kullanılmıştır. Turing'e kadar geçen sürede insanlar makineleri sadece bir işi yerine getirmesi için tasarlamıştır. Ancak Turing'in ortaya attığı teoriler, makinelerin düşünebilmesi üzerine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. "Felsefe dergisi Mind'in ("Zihin"), 1 Ekim 1950 tarihli 236. sayısında Alan Turing'in 'Hesaplama Makineleri ve Zekâ' başlıklı bir makalesi yayımlandı. 1930'larda kuramsal sınırlarını keşfettiği, 1940'larda da bizzat yapımlarına katkı verdiği elektronik bilgisayarların potansiyelini gören Turing, bu makaleyi insanlığı yeni çağa hazırlamak için yazmıştı. Makalenin 'Taklit Oyunu' başlıklı ilk bölümü 'Makineler düşünebilir mi? sorusunu ele almayı öneriyorum' cümlesiyle başlıyordu" (Say, 2018, s. 83). "Hesaplama Makineleri ve Zekâ (Computing Machinery and Intelligence)" isimli makalesinde makinelerin zekâ düzeyini kavramak için ortaya attığı "Taklit Oyunu" birer insan, makine ve denetçiden oluşan grupla denetçinin kurduğu iletişim sonucunda insan ve makinenin kim olduğunu bilmeye çalışması üzerinedir. Turing'in bu yöntemi zamanla 'Turing Testi' olarak adlandırılmıştır. Test sayesinde makinelerin insan gibi davranıp davranmadığı konusunda bilgi sahibi olunmuştur. Turing Testinin sunduğu ölçüt neticesinde yapay zekâ bazı gelişim aşamalarına bölünmüştür. Buna göre araştırmacılar yapay zekâyı üç aşamada incelemektedir:

Tablo 1

Yapay Zekâ Türleri ve Tanımları (Artut, 2019: 772).

Yapay Zekâ Türleri	Tanımı	Örnekler
Sınırlı Yapay Zekâ	Tanımlanmış tek bir görevi gerçekleştirmek ve yürütmesini iyileştirmeye devam etmek üzere geliştirilen zekâ	Otonom araçlar, Satranç ve Go gibi oyunları oynayabilen sistemler
Genel Yapay Zekâ	Önceki öğrendiklerinin yanı sıra öğrenmeye dayalı kararlar alabilen, insan zekâsı ile aynı özellikleri ve kabiliyetleri içeren zekâ	Henüz gerçekleşmemiştir. Bilim kurgu sinemasında örnekleri bulunmaktadır. Bkz: Bıçak Sırtı (Yön: Ridley Scott, 1982)
Üstün Yapay Zekâ	En üstün ve en yetenekli insan zekâsının ötesinde gelişmiş zekâ	Henüz gerçekleşmemiştir. Bilim Kurgu sinemasında örnekleri bulunmaktadır. Bkz: Aşk (Yön: Spike Jonze, 2013)

Sınırlı veya dar yapay zekâ olarak adlandırılan ilk aşamanın insan zekâsını geçmesi mümkün olmayıp bu türdeki yapay zekâ tek bir alanda uzmanlaşmış bir sistemdir. Telefonlarda kullanılan Siri, Google asistanlar ve internet sayfalarında kullanılan öneri sistemleri ilk aşamanın örnekleridir. Bu aşamada yapay zekânın ilk dikkat çekici başarılarından biri, dünya satranç şampiyonunu yenmesi olmuştur. IBM şirketinin geliştirdiği Deep Blue adlı bilgisayar 1997 yılında düzenlenen bir maçta, dünya satranç şampiyonu Gary Kasparov'u yenerek tarihsel bir atılım gerçekleştirmiştir. "Saniyede 11 milyar işlem gerçekleştiren Deep Blue bir mühendislik harikasıydı. Ne var ki, yapay zekâ araştırmalarının önündeki

setleri kaldırıp yeni bir çağ açmak şöyle dursun, bunun tam tersini yapmıştı. Yalnızca yapay zekâ araştırmalarının ilkelliğine vurgu yapmıştı. Derinlemesine düşününce, Deep Blue'nun düşünemediği birçok kişi için gün gibi aşikârdı. Satrançta muhteşemdi ama bir IQ testinden ancak sıfır alırdı. Bu zaferden sonra, basınla tüm konuşmaları gerçekleştiren kişi ise kaybeden taraf Kasparov'du; çünkü Deep Blue hiç konuşamıyordu" (Kaku, 2016, s. 90). 1977 tarihinde gerçekleşen maçta, Deep Blue mühendisliği ve programlanması ile dikkatleri üzerine çekse bile insan gibi düşünme ve duygusal etkileşim yeterliliği konusunda eksiktir. Bu eksiklik yapay zekânın arzu edilen hedefin ne kadar uzağında olduğunu göstermiştir.

İnsan seviyesinde zekâ özellikleri göstermesi beklenen genel yapay zekâ, sınırlı zekânın aksine bir görev yerine birden fazla görevi yerine getirebilmesini sağlamaktadır. Ancak OpenAI'nin GPT-4 sohbet robotu dil kapasitesi yönü ile insan benzeri bir özellik gösterse bile kendi başına düşünebilme veya öğrenebilme durumuna erişebilmiş değildir. İnsan zekâsını her yönden aşan üstün yapay zekâ ise potansiyel tehlikeli yönleri tartışılmalı da küresel veya karmaşık sorunlar üzerine daha hızlı çözümler üretebilecek potansiyele sahip olan aşamadır (Abalı, 2022, s. 206-207). Her alanda insandan daha üstün performans sergileyebilen üstün yapay zekâ; problem çözme, yaratıcı düşünme, analiz etme gibi üst düzey yetenek sergileyen evredir. Bilim kurgu sinemasından 1999 yapımı "The Matrix" filmi bu aşamaya örnek oluşturmaktadır. Yapay zekânın son iki aşamasında henüz istenilen seviyeye ulaşamamış olsa da bu seviyeyi yakalama adına çalışmalar devam etmektedir.

Deep Blue'dan itibaren yapay zekânın yaratıcı süreçlere katılımı, insan gibi düşünmesi ve duygusal etkileşimde bulunma kapasitesinin gitgide arttığı görülmektedir. Bu bağlamda insan benzeri metin, müzik, resim, video gibi içerik üretme yeteneğine sahip olan genel yapay zekânın alt türüne "Üretken Yapay Zekâ" adı verilmektedir (Coşkun, 2024, s. 473). Üretken yapay zekâ teknolojisi geleneksel makine ve derin öğrenme yöntemlerinden ayıran temel nokta, bu teknolojinin tahminlere dayalı sonuçlar yerine özgün sonuçlar üretebilmesi olmuştur (Bozkurt, 2023, s. 65). Bu program sayesinde özellikle sanatsal alanda önemli gelişmeler sağlanmıştır. Üretken yapay zekâ; görsel sanatlar, müzik, edebiyat, video ve animasyon gibi çeşitli alanlarda üst seviyede sanatsal malzemeler üretebilen araçlar bütünü olarak sınıflandırılmıştır. Nihayetinde yeni içerikler oluşturabilen bu araçlarla metin, ses ve görsel (hareketli/durağan) olmak üzere üç başlıkta üretim yapılmıştır. Bu nedenle üretken yapay zekâ araçları tarafından oluşturulan ürünler de şu üç alt başlıkta incelenmektedir:

- 1) Metin formunda sanatsal ürünler (edebî metinler)
- 2) Ses formunda sanatsal ürünler (müzik vb.)
- 3) Görsel formda (hareketli/durağan) sanatsal ürünler (grafik, resim, fotoğraf, video, animasyon vb.) (Doğan, 2023, s. 93).

Belirtildiği üzere birçok alanda kullanılabilen yapay zekâ uygulamalarıyla metin formunda sanatsal ürünlerin üretimi sağlanabilmekte ve edebiyat alanında eserler meydana getirilebilmektedir. Edebiyat açısından oldukça yenilikçi olan bu gelişme neticesinde, uygulamaya yüklenecek belirli komutlar mukabilinde deneme, şiir, tiyatro, hikâye ve hatta roman bile yazdırılabilmektedir. Zira yapay zekâ, o güne kadar kullanılan dili analiz ederek metinler oluşturabilmekte ve yazarların yazım tarzlarını taklit edebilmektedir. Dolayısıyla yapay zekânın edebiyat alanında kullanılması, yaratıcı sürecin yeniden değerlendirilip tartışılmasını gündeme getirmektedir.

3. Yapay Zekânın Edebiyat ile Kesişimi

Her dönemde meydana gelen salgın hastalıklar, doğal afetler ve savaşlar gibi toplumu derinden sarsan olayların yanı sıra yaşanan teknolojik gelişmeler de halk üzerinde etkiler bırakır. Toplumun hafızasına kazınan bu tür olay ve gelişmeler, toplumun aynası olarak kabul edilen edebî eserlerde de yerini alır. Döneminin tanıklığını yapan yazar, kaleme aldığı eserler ile sadece kurgusal yapıtlar üretmez, aynı zamanda toplumsal belleği de hem yansıtmış hem de muhafaza altına almış olur. Başka bir yönüyle de

toplumun yaşadığı değişimleri kaydederek okuyucusunun sorgulamasına, yeni fikirler edinmesine yardımcı olur. Günümüzde bu değişimin merkezinde yapay zekâ bulunmaktadır. Geçmişte olduğu gibi edebiyat ve sanat, yapay zekânın toplumu ve bireyi nasıl şekillendireceğini anlamak için güçlü bir araçtır.

Edebiyat; duygusallık, yaratıcılık ve özgünlük gerektiren bir alandır. İnsanın düşünme ve öğrenme yeteneklerini taklit eden algoritmalar ile donatılan yapay zekânın, edebiyat alanında etki göstermeye başlamasıyla, yaratıcı yazarlık anlayışında da dönüşümler görülmektedir. Zira yapay zekâyâ belirli komutlar verilerek çeşitli edebî metinler oluşturulabilmektedir. Aslında yapay zekâ ile edebî eser üretme çalışmalarına 1959'da, Alman matematikçi Theo Lutz'un, modern bilgisayarın mucidi olarak kabul edilen Konrad Zuse'nin Z22 adlı bilgisayarıyla Almanca şiirler yazdırarak başladığı bilinmektedir. Aynı dönemde, Nanni Balestrini'nin İtalyanca şiirleri ve Ian Somerville'nin programı ile Brion Gysin'in ürettiği İngilizce permütasyon şiirleri de dikkat çekmektedir (Alan, 2024, s. 149). Bu dönemde yapılan çalışmalar, bilgisayarın sanatsal üretimdeki yerini ortaya koyarken, günümüz algoritmalarının sanat eseri üretme konusunda ne kadar ilerlediğini de göstermektedir. Öyle ki günümüzde yapay zekâ; şiir, hikâye, masal, tiyatro hatta roman bile yazabilmektedir. Bununla ilgili birçok örnek verilebilir. Mesela ressam robot Ai-Da, Dante'nin 700. ölüm yıl dönümüne itafen 26 Kasım'da Oxford Üniversitesinin Ashmolean Müzesinde düzenlenen bir sergide, Dante'den ilham alarak yazdığı şiirleri okumuştur. Ai-Da, bu şiirleri Dante'nin *İlahi Komedya* adlı eserindeki 14 bin 233 dizelik metnin tamamını okuduktan sonra, algoritmasının kelime bankasını kullanarak kendi şiirlerini oluşturmuştur (Üren, 2021). Aynı şekilde, ilk başlarda bir romanın bütününe oluşturamasa da yazarların ufkunu açacak şekilde onlara fikrî destek sağlamıştır. "Günlerden bir gün bilgisayar bir roman yazdı. Artık kendi mutluluğunu peşine düşen bilgisayar, insanlara hizmet etmeyi bıraktı." cümlesiyle başlayan *Kompyuta ga shosetsu wo koku hi (Bir Bilgisayarın Roman Yazdığı Gün)* adlı Japonca eser, insanlarla yapay zekânın ortaklaşa yazdığı kısa bir roman olarak tarihte yerini almıştır (Birer, 2016). Japonya'nın Hakodate, Hokkaido bölgesindeki Future Üniversitesi araştırmacılarından Hitoshi Maturaba ve ekip arkadaşlarının uğraşlarıyla ortaya çıkan yapay zekâ destekli bu roman, 2016 yılında bilim kurgu türünde eserlerin yarıştığı Hoşi Edebiyat Ödüllerine katılmayı başarmışlardır. Yarışmaya katılan 1450 eserden 11'i yapay zekâ ile yazdırılmıştır. Bahsi geçen *Bir Bilgisayarın Roman Yazdığı Gün* isimli eser ise finale kalmıştır (Kul ve Kara, 2024, s. 243) Böylece yapay zekâ tarafından yazılan bir eser, prestijli bir ödül töreninde dikkat çekici bir sonuç elde etmiştir.

2018 yılında "Calm" isimli bir uyku ve meditasyon uygulaması ile "Sleep Stories" başlığı altında yapay zekâyı kullanarak bir masal geliştirme denemesi yapılmıştır. Uygulamada öncelikle yapay zekâ, Grimm Kardeşler'in masal külliyatını temel alınarak "Botnik" isimli bir şirketin işbirliğiyle eğitilmiştir. Böylelikle metin tahmin eden bir algoritma olan Voicebox ile yeni bir Grimm masalı, *(Lost Grimm Fairy Tale) Kayıp Grimm Masalı* adıyla tanıtılan "Prenses ile Tilki" (*The Princess and The Fox*) yazdırılmıştır (İlıcak ve Çinko, 2021, s. 705-706). Grimm Kardeşler'in masalları temel alınarak yapılan bu çalışma, klasik ile teknolojik gelişmenin sentezlenerek edebiyatın yeni bir boyuta taşınabileceğini göstermektedir. Yapay zekâ ile harmanlanan metinlerin geleneksel edebiyatla birleşmiş olması, sanatın geleceğine de yön vermektedir.

Japon edebiyatının ödülllerinden birisi olan Akutagava Ödülünü 2024'te Rie Kudan kazanmıştır. 33 yaşındaki yazar, *Tokyo-to-Dojo-to (Tokyo Sempati Kulesi)* isimli eseri ile ödülün yeni sahibi olmuştur. Kudan, ödül töreninde, "bu kitabı yazmak için yapay zekânın tüm potansiyelini kullandığını" belirtmiştir. Eserinin "yaklaşık yüzde beşinin yapay zekâ tarafından üretilen cümlelerden oluştuğunu" ifade eden Kudan'nın eseri için jüri üyeleri; "O kadar mükkemmel ki hata bulmak zor." yorumunu yapmışlardır (Mouriquand, 2024). Edebiyat alanında yapay zekânın artan etkisini gösteren bu eserler, yaratıcı süreçlerde insan ve yapay zekâ işbirliğini gözler önüne sermektedir ve yakın zamanda yapay zekâ ile edebiyat alanında özgün eserler verilebileceğini işaret etmektedir. Nitekim jüri üyelerinin yaptığı yorumlar da bu görüşü desteklemektedir.

Yapay zekâ ile yaratıcı eserler üretebilme çalışmaları Türk edebiyatında da yapılmaktadır. Örneğin bu çalışmalardan biri Bager Akbay'ındır. Bager Akbay, şiir yazan bir robot üretmeye karar vermiş ve *Posta* gazetesinin "Yurdumun Şairleri" köşesinde bu fikrini hayata geçirmiştir. Robotu geliştirirken insanlardan feyz alıp onlar gibi olmaya çalışan bir modellemede karar kılmıştır. Kendi başına hedefi olmayan, sıradan bir insan gibi toplumda yerini bulmaya çalışan karakter olarak geliştirdiği robota, Türkiye'de yaygın olarak kullanılan "Yılmaz" soyadı ile aynı şekilde cinsiyetsiz en yaygın isim olan "Deniz" adını seçerek ona insanî bir kimlik oluşturmuştur (Akbay, 2018, s. 199). Deniz Yılmaz'ın şiirlerinin bulunduğu *Diğerleri Gibi* isimli kitap Ebru Yetişkin tarafından derlenerek okuyucu ile buluşturulmuştur. Kitabın "Giriş" kısmında eserin derleyeni ile Deniz Yılmaz'ın tasarlama süreci Bager Akbay'ın röportajına yer verilmiştir. Akbay, röportajda kendisine yöneltilen; "Deniz Yılmaz'ın kendi kendine öğrenen bir mekanizma olduğunu düşünecek olursak, onun şiir yazmayı nasıl öğrendiğini bize anlatır mısın?" sorusunu şu şekilde cevaplamıştır:

"Okuyarak. Ne kadar basit değil mi? Deniz Yılmaz şiir yazmayı öğrenirken ilk başta 12.000 şiir ile Markov zinciri analizi yaptı, kelimelerin ardarda olma ilişkisini öğrendi. Örneğin 'bugün' kelimesinden tamamını listeledi. Hatta hangi kelimenin ne oranda geçtiğini de öğrendi. Buna göre bir kelimenin ardından gelecek diğer kelimeyi seçti. Bu analiz sonucunda şiire özel kelime hazinesi de oluşturdu. Yani okuduğu 12.000 şiirde 'termosifon' kelimesinin geçme olasılığı neyse, o da aynı oranı gösterdi. Bu vesileyle Deniz Yılmaz bir ortalama şiir oluşturmaya çalıştı. Tabii ilk versiyonlarında şiir yerine başka veri tabanlarıyla çalıştığı için çok daha aykırı şiirler ürettiyordu. Ben yalnızca vezin ve uyak kurallarını girdim" (Yılmaz, 2016, s. 11-12).

Deniz Yılmaz isimli robotun okuyarak şiir yazmayı öğrenmesi, yapay zekânın eğitilebilmesi ve sanatsal üretime katkı sağlayacak seviyeye getirilebilmesi bağlamında önemli bir örnektir. Yapılan analizler neticesinde şiirlerde geçen kelime sıklıklarının yanında, hangi kelimenin hangi oranda ve sırayla geleceğini öğrenmesi edebî metinleri çözümleyerek yeni edebî metinler oluşturabileceğini göstermektedir. Ancak bu yöntem yapay zekânın şiir yazmada sıkı kalıp duygu ve estetik değerlerden uzak kaldığı bir yöntemdir. Şiirlerin derinlik ve estetik değer kazanması yine insan müdahalesiyle olmuştur. Sisteme vezin ve uyak kuralları eklenerek metne estetiklik kazandırılmış ve böylece yapay zekânın aykırılıktan uzak şiirler yazmaya başladığı görülmüştür. Bu da insan müdahalesi olmadığı takdirde sistemin tutarsız şiirler ürettiğini ve insanlar tarafından belli komutlarla yönlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Nitekim robot şair Deniz Yılmaz'ın kitabında bulunan şiirlerinden biri şöyledir:

"Bir karanlık öptü/ Yok sağlığım kötü/ Ve güneye kadar/ Bir yıldırım düştü/ Tam içime düştü/ Din garibe düştü/ Bu gönlümü yaya/ Bir karanlık düştü" (Yılmaz, 2016, s. 71).

İnsan müdahalesiyle de olsa yapay zekânın estetik değerde metinler üretebiliyor olması yaratım sürecinde yeni bir dönemin başladığını işaret etmektedir. Yapay zekânın yalnızca şiirle sınırla kalmayıp senaryo, roman ve hikâye yazma sürecine dâhil olması, edebiyat ve teknolojinin kesişim noktasında yeni bir alan açmıştır. Bir taraftan yapay zekâ destekli edebî metinler üretilirken diğer taraftan yapay zekânın edebiyatı nasıl etkilediği ve etkileyeceği üzerine araştırmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Yapılan çalışmaların tespit edilmesi ve tematik bağlamda değerlendirilmesi ise hem yapay zekâ ve edebiyat ilişkisini ortaya koymak hem de yeni yapılacak çalışmalara ufuk kazandırmak bağlamında katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda Türkçe literatürde tespit edilen çalışmalar şöyledir:

4. Yapay Zekâ-Edebiyat İlişkisi Üzerine Akademik Literatür

4.1. Makaleler

Akbay, B. (2018). "Robot Şair Deniz Yılmaz: Bir Yapay Varlık Oluşturma Teşebbüsü", *Kültür ve İletişim*, 21(42), 195-204.

- Aksoy, H. (2023). "Folklor ve Gelenek Kavramlarına 'ChatGPT'nin Yazdığı Masallar Üzerinden Bakmak", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi (Özel Sayı 1 - Cumhuriyetin 100. Yılına)*, 524-536.
- Aydoğdu Çelik, M. & Çelik, Y. (2023). "İngiliz Romantik Şiirinin Yapay Zekâ Teknolojisiyle Görselleştirilmesi", *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(INCSOS VIII Özel Sayısı): 21-36.
- Aydoğdu Çelik, M. (2023). "Yazarın Ölümü: Edebiyatta Yapay Zekâ Üzerine Bir Araştırma", *Journal of Communication Science Researches*, 3(2), 142-154.
- Bastaban, Ü. (2025). "Kültürel Bellek ve Dijital Sanat: Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Şiirinden Yapay Zekâ Görsel Anlatılarına", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 18(49), 321-339.
- Cançelik, A., Şen, İ. & Yakut, E. (2024). "Chatgpt 4.0'ın Türk İslam Edebiyatı Metin Şerhinde Doğruluk Değerlendirmesi". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 24(3) (Özel Sayı: Yapay Zekâ ve İlahiyat: Yeni Paradigmalar): 69-91.
- Ceyhan Akça, N., Aslan Cobutoğlu, S., Özbek, Ö. Y. & Akça, M. F. (2024). "Yapay Zekânın Edebiyatta Kullanım Serüveni", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 39, 283-306.
- Çelik Özkan, F. (2025). "Yapay Zekâ Ekseninde Kübra ve Konuş Adlı Eserlere Posthümanist Yaklaşım", *Söylem Filoloji Dergisi*, 10(1), 294-308.
- Dervişcemaloğlu, B. & Yılmaz, E. Ö. (2025). "ChatGPT'nin Kurgusal Anlatı Üretme Yeterliliği Üzerine Bir İnceleme", *Söylem Filoloji Dergisi*, 10(1), 10-31.
- Gençer Baloğlu, Z. (2022). "Yapay Zekâ Söseki'yi Nasıl Okur? - Eyleyenler Modeli Oluşturma ve Duygu Analizi Denemesi-", *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(20), 160-182
- Gök, B., Temizyürek, F. & Baş, Ö. (2024). "Üniversite öğrencilerinin chatgpt 3, 5 deneyimleri: yapay zekâyla yazılmış masal varyantları", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14, 1040-1055.
- Gümüş, Y. E. & Kocabıyık, Y. (2023). "Yapay Zekâ Teknolojisi Yaratıcı Yazarlığa Karşı: Dijital Çağda Yaratıcı Yazarlığın Dönüşümü", *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 13(4), 1178-1191.
- Gürdal Pamuklu, A., Özkartal, M. & Pamuklu, E. (2024). "Dede Korkut Karakterleri Görsel Temsillerinin Yapay Zekâ ile Yeniden Üretimi", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 18, 276-293.
- Ilıcak, N. G. & Çinko, K. (2021). "Yapay zekânın yarattığı masal: Prenses ile Tilki", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 703-719.
- Kızıldağ, H. (2023). "Yapay zekâ bir masal yaratıcısı/anlatıcısı olabilir mi?: Chatgpt masalları", *Turkish Studies - Language*, 18(3), 1759-1775.
- Kömürcü, S. N. (2023). "Âşık Veysel Şatıroğlu'nun Hayatı, Sanatı, Eserleri Hakkındaki ChatGPT Bilgilerinin İncelenmesi", *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(6), 78-98.
- Öner Gündüz, B. (2025). "Edebiyatta Yapay Zekâ ve Aktör-Ağ Teorisi: Kazuo Ishiguro'nun Beni Asla Bırakma ve Klara ile Güneş Romanları", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 68, 87-103.
- Özbilen, U. (2024). "Yapay zekâ ve yazabilme becerisi: Bağdaşıklık ve tutarlılık", *International Journal of Language Academy*, 12(4), 295-306.
- Özer, F. (2025). "Klasik Türk Edebiyatı Çalışmalarında Yapay Zekâ Kullanımı Üzerine Gelecek Perspektifleri ve Öneriler", *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 9(2), 884-903.

- Tunç, G. (2023). "Yapay Zekâ Şiiri Öldürür mü? ChatGPT-4 Örneğinde Sanal Zekânın Şiir Yorumlamasının İmkânları ve Sınırlılıkları", *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(2), 1145-1165.
- Tunç, G. (2025). "Yapay Zekâ Şiir Yazabilir mi? ChatGPT Örneğinde Yapay Zekânın Şiir Yazma Kabiliyetinin İncelenmesi", *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 9(2), 930-951.
- Yazbahar, Z. (2023). "'Ben, Dijital Şair OpenAI': Yapay Zekâ Tarafından Yazılan Şiirlerde Varoluşçuluk", *Edebî Eleştiri Dergisi*, 7(2), 442-456.
- Yıldırım, B. & Kavut, İ. E. (2024). "Zihinsel imgenin mekânsal izdüşümünü üretken yapay zekâ aracılığıyla temsil etmek: Puslu Kıtalar Atlası örneği", *IDA: International Design and Art Journal*, 6(2), 233-248.
- Yıldırım, İ. (2025). "Posthümanizm ve Kahramanın Yolculuğu: Yapay Zekâ ve Dijital Bilinç Çağında Monomiti Yeniden Düşünmek", *Folklor Akademi Dergisi*, 8(2), 360-373.

4.2. Kitap ve kitap bölümleri

- Akaydın Aydın, A. (2023). "Dijital Kültür Çağında Dijitalleşen Edebiyat", *Dijital Dönüşümün Kültür ve Sanat Üzerindeki Yansımaları*, C. Arslan (Ed.), Nobel Bilimsel Eserler.
- Aktaş, T. (2025). "Edebiyat ve Yapay Zekâ", *Edebiyat ve Disiplinlerarası Okumalar – Uygulamalar*, Y. Şahin (Ed), Çizgi Kitabevi.
- Alan, S. (2024). *Gerçek Dünyadan Sanal Âleme İletişim Teknoloji Edebiyat*, Günce Yayınları.
- Göçerler, H. (2025). *Yapay Zekânın Edebiyatı: Alman Yazınından Örnekler*, Orion Yayınları.
- Soysal Eşitti, A. (2024). "Yapay Zekâ Çağında Toplumsal İletişim ve Edebiyatın Yeniden Üretimi: Koda Örneği", *Yapay Zekâ Çağında Medya, Kültür ve İletişim Üzerine Güncel Araştırmalar*, Ş. Eşitti & H. Çoban (Eds.), Paradigma Akademi Yayınları.
- Tönel, A., vd. (2025). *Tiyatro ve Yapay Zekâ -Sahne Sanatlarında Dijital Dönüşümün İzleri*, Akademisyen Kitabevi.
- Türk, M. T. (2023). "Genel ve Karşılaştırmalı Edebiyat Sınırların Yeniden Çizimi: Melezlik, Yapay Zekâ ve Sanal Gerçeklik", *Karşılaştırmalı Edebiyat, Kuram Ve Uygulama*, El. Şahin & K. C. Dilber (Eds.), Akademisyen Kitabevi.
- Üstün, K. (2024). "Edebiyat ve Teknoloji", *Anlatı Üzerine Anlatı Edebiyat Kuramı ve Eleştiri*, E. Şahin (Ed.), Akademisyen Kitabevi.

4.3. Bildiriler

- Arıcı, O. (2024). "Dramatik Edebiyatı Yapay Zekâ Uygulamalarının Fikir Babası Olarak Gustav Freytag ve 'Die Technik des Dramas'", *Congist'24 Social Sciences and Artificial Intelligence: Theory and Practice / Book of Abstracts*, (18-20 December / Istanbul University), 107.
- Çimen Günay, E. & Sezen, G. (2024). "Yapay Zekâ ile Edebiyat Eleştirisi: Bizi Neler Bekliyor?", *Congist'24 Social Sciences and Artificial Intelligence: Theory and Practice / Book of Abstracts*, (18-20 December / Istanbul University), 72.
- Işın, Z. C. & Fidan, H. (2025). "Edebiyatı YZ Yeni Bir Tür Mü? Bir Vaka Analizi: Zafira Romanı", *IV. Ulusal Yaratıcı ve Eleştirel Düşünce Kongresi Bildiri Özet Kitapçığı*, (20-21 Mayıs / Ankara Bilim Üniversitesi), 15.
- Kahya, H. (2024). "Eski Türk Edebiyatı Öğretiminde Yapay Zekânın Kullanımı Üzerine Bir Uygulama: Şeyh Galip'in Düşü Redifli Gazeli Örneği", *Congist'24 Social Sciences and Artificial Intelligence: Theory and Practice / Book of Abstracts*, (18-20 December / Istanbul University), 114.

- Karakuş, M. (2024). "Yapay Zekâ Bağlamında Bilim/Teknoloji ve Sanat İlişkisi", *Congist'24 Social Sciences and Artificial Intelligence: Theory and Practice / Book of Abstracts*, (18-20 December / Istanbul University), 77.
- Kayaoğlu, E. (2024). "Yapay Zekâyla Üretilebilirliği Çağında Edebiyat Yapıtı ve Edebiyat Bilimi", *Congist'24 Social Sciences and Artificial Intelligence: Theory and Practice / Book of Abstracts*, (18-20 December / Istanbul University), 27.
- Kaygısız, K. (2024). "Masalların Seslendirilmesi ve Yapay Zekâyla Görselleştirilmesinde Öğrencilerin Umut ve Mutluluk Düzeyleri Değişimi", *Türkçe ve Dil Eğitiminde İyi Uygulamalar Konferansı/Bildiri Kitabı - 2*, (22-24 Mayıs/Ankara), 291-296.
- Kul, A. & Kara, İ. (2024). "Yapay Zekânın Edebiyatta Yarım Kalan Eserlerin Tamamlanmasında Kullanılması", *1. Bilisel International Kibyra Scientific Researches Congress* (16-17 March/ Burdur), 240-249.
- Makine, Y. (2024). "Âşık Sanalî'nin Şiirleri Kapsamında Yapay Zekânın Şekil Bilgisine Yaklaşımı ve Ekol Öğrenimi", *Congist'24 Social Sciences and Artificial Intelligence: Theory and Practice / Book of Abstracts*, (18-20 December / Istanbul University), 115.
- Orta, N. (2024). "Algoritmaların karşısında kültür ve edebiyat: Dijital platformlardaki tavsiye sistemleri üzerinden bir değerlendirme", *6. Uluslararası Rumeli [Dil, Edebiyat ve Çeviri] Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (20-21 Ocak / İstanbul Medeniyet Üniversitesi), 25-43.
- Özsarı, M. (2024). "Şiir incelemelerinde yapay zekâ kullanımı", *1th International Literature, Language and Educational Research Symposium/ Symposium Full Text Book*, (20-22 September/Ankara), 1-10.
- Taşlı, S. & Doğan, G. (2025). "Çağdaşlarının Kaleminden Bir Mücadele Adamı: Mehmet Akif Ersoy'un Edebi Portrelerdeki Yansımaları ve Yapay Zekâ ile Görselleştirilmesi", *II. İstanbul Bilim ve Sanat Merkezleri Çocuk Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 347-348.

4.4. Tezler

- Öztürk, A. (2022). *Türk Şiirinde Mekanik Söylemin Başlangıcı: Yapay Zekâ Şiirleri*, Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Mitat Durmuş), Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Aliefendioğlu, B. (2024). *Tanzimat Döneminden 1940 Senesine Dek Eserlerin Görsel İfadeye Dönüşümünün Yapay Zekâ ile Yorumu*, (Danışman: Doç. Dr. Begüm Aylin Önder), İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Grafik Tasarımı Anasanat Dalı.

4.5. Hazırlanmakta olan tezler

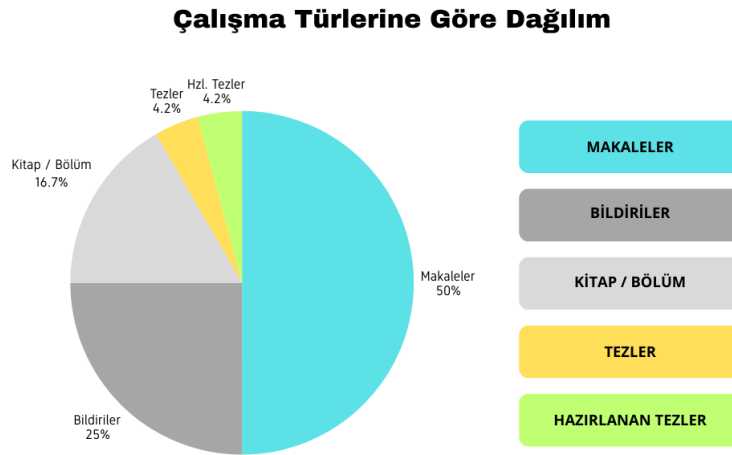
- Kara, R. (2024). *Yapay Zekânın Dünya Edebiyatındaki Konumu Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Doç. Dr. Deniz Depe), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
- Şatıroğlu, B. (2023). *Türk Romanında Yapay Zekâ*, Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Doç. Dr. Selami Alan), Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı.

5. Sonuç

İnsan hayatına tutulan estetik bir ayna hükmündeki edebiyatın, tarihsel süreç içerisinde yaşanan değişimleri yansıtmak gibi bir fonksiyonu vardır. Edebiyat; savaş, göç, afet ve büyük salgın gibi topluma etki eden olayların yanı sıra hayal, sevdâ, ayrılık, sevinç ve hüzn gibi bireysel duyguları da aktarmakta etkili yollardan biri olmuştur. Bu yönüyle bir taraftan dönemsel gelişmelerin tesirinde kalırken diğer

tarafından hem kendi dönemindeki toplumsal bilinci hem de gelecek nesilleri yönlendirmeyi başarmıştır. Son yıllarda, tüm dünyayı olduğu gibi, edebiyatı da tesiri altına alan gelişme ise yapay zekâ programlarının tekamülü olmuştur. Gün geçtikçe insanların hayatına daha fazla müdahil olmaya başlayan bu programlar, doğal olarak edebî eserlerde de yerlerini almaya başlamıştır. Ancak bu programların edebiyatla ilişkisi sosyal bir mevzu olmakla kalmamış, bu programlar edebî eserlerin kurgusal inşasında aktif olarak rol oynamaya başlamıştır. Zira bazı yazar ve şairler eserlerini oluştururken bu yazılımlardan destek almaya yönelmişlerdir. Böylelikle yapay zekâyı konu edinen eserlerin ötesinde yapay zekâ desteğiyle kaleme alınan eserler ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu durum, edebiyatla bağlantılı bazı akademik çalışmaların da yapay zekâyı yönelmelerine neden olmuştur.

Doğrudan yapay zekâ ile edebiyat ilişkisini konu edinen akademik araştırmaları tespit edip değerlendirmeyi hedefleyen bu çalışma kapsamında *Google Akademik*, *Academia*, *Researchgate*, *Dergipark* ve *Tez Merkezi* siteleri taranmış; yapay zekâ ve edebiyat ilişkisini önceleyen, akademik nitelikte ve Türkçe kaleme alınan çalışmalar tespit edilmiştir. Tarama esnasında çeviri ve eğitim alanlarında birçok çalışma tespit edilmiştir. Bu yayınlar edebî konulara temas etseler bile tamamen konuyla bağlantılı olmadıkları için kapsam dışında bırakılmıştır. Bu doğrultuda mevzubahis sitelerde yapılan incelemeler neticesinde kırk sekiz çalışmaya ulaşılmıştır. “Makale, Kitap/Kitap Bölümleri, Bildiriler, Tezler ve Hazırlanmakta Olan Tezler” başlıkları altında tasnif edilen bu çalışmaların yüzdelik dağılımının şematik görseli ise şu şekildedir:

Dağılım dikkate alındığında, yapay zekâ ile edebiyat ilişkisi üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukla makale formatında olduğu görülmektedir. Tespit edilen yayınların yarısını oluşturan bu makalelerde ise konu farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu anlamda makalelerde üzerinde en çok durulan mevzu, yapay zekânın yazar ya da şair kabul edilip edilemeyeceği olmuştur. Yapay zekânın kurgusal anlatı üretme becerisi sorgulanmış ve gelecekte yazar veya şairlerin yerini alıp alamayacağı tartışılmıştır. Yazma kabiliyetinin akabinde öne çıkan diğer meseleler ise yapay zekânın edebî eserlerin çözümlemesinde/yorumlanmasında kullanılıp kullanılamayacağı ile kurgunun görselleştirilmesinde başarılı olup olmadığının belirlenmesi olmuştur. Şiir, roman ve masal gibi farklı edebî türler bağlamında yapılan bu çalışmaların neticesinde genel olarak yapay zekânın edebiyatla ilgili birçok hususta şimdilik yetersiz kaldığı, fakat gelecekte bu durumun olumlu anlamda değişeceği öngörülmüştür.

Belirlenen kriterler doğrultusunda yapılan araştırmalar neticesinde elde edilen verilere göre, makale formatındaki yayınlardan sonra sayısal çoğunluk bildirilerdedir. Bu çalışmalarda da genel olarak yapay zekânın edebî eserlerin kurgulanması, incelenmesi, seslendirilmesi ve görselleştirilmesi gibi uygulamalarda nasıl kullanılabileceği üzerine fikir yürütülmüştür. Öne sürülen düşünceler, bildirilerin birçoğunda örnek uygulamalarla somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

Konuyla bağlantılı tespit edilen kitap ve kitap bölümlerinin makale ve bildirilere nispetle az sayıda olduğu görülmektedir. Aslında tespit edilen yayınların kaynakçalarının incelenmesinin yanı sıra *Kitapyurdu*, *Bkmkitap*, *D&R*, *İdefix* gibi kitap satış siteleri ile Milli Kütüphane tarafından hazırlanan yeni Kütüphane Otomasyon Sistemi *KAŞİF* üzerinden anahtar kelimelerle tarama yapılmıştır. Fakat varsa bile muhtemelen yapay zekâ ve edebiyat ilişkisi ile ilgili bölümlerin alt başlıklar altında verilmesi nedeniyle bu kitaplar ve kitap bölümleri tespit edilememiştir. Listelenen eserlerde ise genelde tarihsel gelişimi sürecinde yapay zekânın edebiyata nasıl etki ettiği ve gelecekte edebiyatın çerçevesi belirlenirken yapay zekânın nasıl bir fonksiyon yükleneyeceği yorumlanmaya çalışılmıştır.

Yapay zekâ ile edebiyat ilişkisiyle ilgili yapılan akademik nitelikteki çalışmalar arasında en az sayının ise tezler kısmında olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmanın yapıldığı tarih itibariyle sadece dört tez çalışması tespit edilmiş olup, bunların da sadece iki tanesinin bitirilmiş olduğu görülmüştür. Bu durum, temeli 1950'lere dayansa da yapay zekânın henüz son yıllarda çok aktif şekilde sosyal hayata müdahil olmasına bağlanabilir. Fakat yakın zamandan itibaren bu alanda yapılacak akademik çalışmaların artacağı muhakkaktır. Tespit edilen akademik çalışmaların yayımlanma tarihleri kontrol edildiğinde sayının her geçen yıl arttığının görülmesi de bunun bir işaretidir. Nitekim popüler ortamlarda yapılan röportajlarda, yayımlanan yazılarda veya düzenlenen konferanslarda konuyla alakalı paylaşımlar her geçen gün artmaktadır. Aynı şekilde yapay zekâ desteğiyle üretilen eserler de çoğalmaktadır. Dolayısıyla estetik veya popüler nitelikteki bu eserlerin değerlendirilip bilimsel neticelerin çıkartılması ve Türk edebiyatının geleceği bağlamında elde edilen verilerden hareketle yapılması gerekenlerin belirlenip gerekli iş ve işlemlerin yapılabilmesi için konuyla bağlantılı akademik çalışmaların daha da arttırılıp hızlandırılması elzemdir.

Kaynakça

- Abalı, H. G. (2022). "Avrupa Birliği Yapay Zekâ Politikaları", *Sosyal Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar XV*, F. T. Emimi (Ed.), Eğitim Yayınevi.
- Alan, S. (2024). *Gerçek Dünyadan Sanal Âleme İletişim Teknoloji Edebiyat*, Günce Yayınları.
- Akbay, B. (2018). "Robot Şair Deniz Yılmaz: Bir Yapay Varlık Oluşturma Teşebbüsü", *Kültür ve İletişim*, 21(42), 195-204.
- Artut, S. (2019). "Yapay Zekâ Olgusunun Güncel Sanat Çalışmalarındaki Açılımları", *İnsan ve İnsan*, 6(22), 767-783.
- Ballı, Ö. (2020). "Yapay Zekâ ve Sanat Uygulamaları Üzerine Güncel Bir Değerlendirme", *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 26, 277-306.
- Birer, G. C. (2016). <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/bir-bilgisayarın-roman-yazdığı-gun> [Erişim Tarihi: 12.06.2025].
- Bozkurt, A. (2023). "ChatGPT, Üretken Yapay Zekâ ve Algoritmik Paradigma Değişikliği", *Alanyazın*, 4(1), 63-72.
- Coşkun, C. (2024). "Sanat ve Tasarım Alanında Üretken Yapay Zekâ Sistemleri", *Art-E Sanat Dergisi*, 17(33), 470-486.
- Çetişli, İ. (2014). *Metin Tahlillerine Giriş/2 Hikâye, Roman, Tiyatro*, Akçağ Yayınları.
- Doğan, A. (2002). *Yapay Zekâ*, Kariyer Yayınları.
- Doğan, M. E. (2023). "Yapay Zekâ ve Sanat: Üretken Yapay Zekâ Çağında Sanat Eseri ve Aura Kavramı", *Yapay Zeka, Blockchain ve Nesnelerin İnterneti Kitap Serisi / Yapay Zekâ: Alan Uygulamaları-2*, E. B. Ceyhan & İ. F. Ceyhan (Eds.), Nobel Yayıncılık.
- Ilıcak, N. G. & Çinko, K. (2021). "Yapay Zekânın Yarattığı Masal: Prenses ile Tilki", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 703-719.
- Kaku, M. (2016). *Geleceğin Fiziği*, ODTÜ Yayınları.
- Karaduman, T., "Yapay Zekâ Uygulama Alanları", https://www.academia.edu/16703256/Yapay_zeka_makale_09_06 [Erişim Tarihi: 06.05.2025].
- Kılıç, R. (2023). "Sanayi Devrimlerinin Serüveni: Endüstri 1.0'dan Endüstri 5.0'a", *Takvim-i Vekayi*, 11(2), 276-291.
- Kul, A. & Kara, İ. (2024). "Yapay Zekâ'nın Edebiyatta Yarım Kalan Eserlerin Tamamlanmasında Kullanılması", *1. Bilsel International Kibyra Scientific Researches Congress*.
- Mouriquand, D. (2024). "Japonya'nın en prestijli edebiyat ödülünü kazanan romancı ChatGPT kullandığını açıkladı", <https://tr.euronews.com/kultur/2024/01/19/japonyanın-en-prestijli-edebiyat-odulunu-kazanan-romanci-chatgpt-kullandigini-acikladi> [Erişim Tarihi: 08.08.2025].
- Say, C. (2018). *50 Soruda Yapay Zekâ*, 7 Renk Basım Yayın.
- Türkçe Sözlük. Zekâ' <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 07.05.2025]
- Üren, Ç. (2021). "Dünyanın ilk ressam robotu şimdi de Dante'ye şiir yazdı", <https://www.indyturk.com/node/442421/bi%CC%87li%CC%87m/d%C3%BCnyan%C4%B1n-ilk-ressam-robotu-%C5%9Fimdi-de-danteye-%C5%9Fiir-yazd%C4%B1> [Erişim Tarihi: 08.08.2025].
- Yılmaz, D. (2016). *Diğerleri Gibi*, E. Yetişkin (Der.), BLOK Art Space.

Makale Bilgi Formu

Yazarların Katkıları: SA: Fikrin ortaya atılması, tasarımın oluŐturulması; verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması; içeriğin eleştirel Şekilde incelenmesi; metnin dil, içerik ve biçim açısından düzeltilmesi ve literatürün taranması hususlarında katkı sağlamıştır. BŐ: Fikrin ortaya atılması, tasarımın oluŐturulması; verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması; içeriğin eleştirel Şekilde incelenmesi; metnin dil, içerik ve biçim açısından düzeltilmesi ve literatürün taranması hususlarında katkı sağlamıştır.

 ıkar  atıŐması Bildirimi: Yazarlar tarafından potansiyel çıkar  atıŐması bildirilmemiŐtir.

Yapay Zekâ Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zekâ aracı kullanılmamıŐtır.

 ntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıŐtır.